

UvA-DARE (Digital Academic Repository)

Eindrapportage pilot beslisboom huiselijk geweld en kindermishandeling

de Jong, J.; Hermanns, J.; van Rooij, F.; Stapel, E.

Publication date
2012

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):

de Jong, J., Hermanns, J., van Rooij, F., & Stapel, E. (2012). *Eindrapportage pilot beslisboom huiselijk geweld en kindermishandeling*. Universiteit van Amsterdam.

General rights

It is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), other than for strictly personal, individual use, unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

Disclaimer/Complaints regulations

If you believe that digital publication of certain material infringes any of your rights or (privacy) interests, please let the Library know, stating your reasons. In case of a legitimate complaint, the Library will make the material inaccessible and/or remove it from the website. Please Ask the Library: <https://uba.uva.nl/en/contact>, or a letter to: Library of the University of Amsterdam, Secretariat, Singel 425, 1012 WP Amsterdam, The Netherlands. You will be contacted as soon as possible.

Eindrapportage
Pilot Beslisboom Huiselijk Geweld en Kindermishandeling
in opdracht van de
Gemeente Amsterdam, Dienst WZS

UNIVERSITEIT VAN AMSTERDAM

Projectgroep
Prof. dr. Joop de Jong
Prof. dr. Jo Hermanns
Dr. Floor van Rooij
Drs. Elly Stapel

Amsterdam, augustus 2012

Inhoudsopgave

1. Inleiding	p. 3
1.1 Achtergrond pilotonderzoek	p. 3
1.2 Doelstelling pilotonderzoek	p. 4
2.. Kerndeskundigen	p. 6
2.1. Methode interviews kerndeskundigen	p. 6
2.2 Resultaten interviews kerndeskundigen	p. 7
2.2.1 Conceptualisering Beslisboom npg	p. 8
2.2.2 Prioritering verschillende vormen van geweld	p. 13
2.2.3 Plaats van de Beslisboom npg binnen de beroepsgroepen	p. 15
2.2.4 IT applicaties en afstemming bestaande mogelijkheden	p. 17
2.2.5 Haalbaarheidsaspecten van de Beslisboom npg	p. 18
2.3 Conclusie interviews kerndeskundigen	p. 19
3. Enquête Beroepsgroepen	p. 21
3.1 Methode enquête beroepsgroepen	p. 21
3.2 Resultaten enquête beroepsgroepen	p. 21
3.3 Conclusie	p. 30
4. Ontwikkeling onderzoeksvoorstel / subsidieaanvraag	p. 32

BIJLAGEN:

- I (Semigestructureerd) interview kerndeskundigen
- II Aanvullende informatie m.b.t. de interviews
- III Enquête Beroepsgroepen
- IV Rationale Beslisboom

Met dank aan de geïnterviewde kerndeskundigen (zie pagina 5), Linda Swaan en de respondenten van de internetenquête.

1. INLEIDING

Geweld in afhankelijkheidsrelaties komt vaak voor en is een groot maatschappelijk probleem. De gevolgen voor slachtoffers van huiselijk geweld en kindermishandeling kunnen verstrekkend zijn en in het ergste geval tot de dood leiden. Het signaleren en melden van geweld in afhankelijkheidsrelaties kan het geweld doen stoppen. In 2008 is een voorstel voor een wet ingediend die organisaties en instellingen uit zes sectoren (de (jeugd)gezondheidszorg, het onderwijs, de kinderopvang, de jeugdzorg en de maatschappelijke ondersteuning, politie en justitie) verplicht een meldcode voor huiselijk geweld en kindermishandeling te gebruiken. In opdracht van de gemeente Amsterdam wordt een beslisboom ontwikkeld die een ‘niet pluis gevoel’ met betrekking tot geweld in afhankelijkheidsrelaties helpt te onderbouwen waardoor beter adequaat kan worden gehandeld.

Voorliggend eindverslag is onderdeel van de opdracht van de Gemeente Amsterdam, dienst Wonen, Zorg en Samenleving (WZS) aan de Universiteit van Amsterdam (UvA). Voor deze opdracht is de haalbaarheid en het nut van een beslisboom Huiselijk Geweld (HG) en Kindermishandeling (KM) onderzocht en een (concept)onderzoeksvoorstel / subsidieaanvraag voor een effectstudie naar de beslisboom HG en KM geschreven. Het onderzoek vond plaats van begin mei tot en met eind juli 2012.

1.1 Achtergrond pilotonderzoek

De wet omtrent de meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling zal naar verwachting 1 januari 2013 in werking treden. In april 2011 startte staatssecretaris Veldhuijzen van Zanten van het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS) een campagne om instellingen te stimuleren de meldcode te implementeren in voorbereiding op het in werking treden van de wet. De gemeente Amsterdam heeft de implementatie vastgelegd in een plan van aanpak. Contacten met prof. dr. Joop de Jong hebben geleid tot dit pilotonderzoek omtrent de beslisboom huiselijk geweld en kindermishandeling. De beslisboom huiselijk geweld en kindermishandeling is samengesteld door De Jong. Tijdens het pilotonderzoek werd duidelijk dat het voordelen kan hebben de beslisboom in twee stappen in te delen. Een eerste stap die bedoeld is om het vermoeden van geweld, een ‘niet pluis gevoel’, zo te structureren en expliciteren dat de professional een beargumenteerde keuze kan maken om de meldcode al dan niet in werking te stellen. En een tweede stap die de bedoeling heeft het doorlopen van de vijf stappen van de meldcode te onderbouwen en te systematiseren. In de beschrijving van het onderzoeksvoorstel zal hier op terug worden gekomen.

De projectgroep voor dit pilotonderzoek van de UvA telt vier leden en staat onder leiding van prof. dr. Joop de Jong, deskundige op het vlak van trauma, transculturele psychologie en psychotherapie, psychiatrische epidemiologie en psychiatrische en medische antropologie. Prof. dr. Jo Hermans is hoogleraar opvoedkunde, bijzonder lector ‘werken in justitieel kader’, beleidsadviseur en onafhankelijk adviseur op het terrein van jeugdbeleid en jeugdzorg en deskundige op het terrein van geweld in gezinnen. Dr. Floor van Rooij is docent en onderzoeker aan de afdeling Pedagogiek, Onderwijskunde en Lerarenopleiding aan de UvA, met ruime ervaring op het onderzoeksterrein van huiselijk geweld. Drs. Elly Stapel is docent en onderzoeker aan de UvA.

1.2 Doelstelling pilotonderzoek

In de opdracht voor het pilotonderzoek van de gemeente Amsterdam dienst WZS, staat een drietal onderdelen omschreven. Het eerste onderdeel betreft het interviewen van elf kerndeskundigen m.b.t. de beslisboom huiselijk geweld en kindermishandeling. De vragen van het interview hebben betrekking op:

1. De conceptualisering van de beslisboom.
2. De prioritering van de verschillende vormen van geweld in afhankelijkheidsrelaties.
3. De plaats die de beslisboom moet krijgen binnen de beroepsgroepen.
4. De afstemming met andere IT applicaties.
5. De haalbaarheidsaspecten in termen van inbouw in het primaire proces, menskracht en middelen bij dagelijks gebruik.

De analyse van de antwoorden op de interviewvragen is vastgelegd in dit verslag. De reacties zullen worden verwerkt bij zowel het aanpassen van de beslisboom als bij het latere vervolgonderzoek. Het tweede onderdeel van de opdracht is inzicht te verkrijgen in het draagvlak voor de beslisboom onder toekomstige gebruikers. Een vragenlijst m.b.t. de beslisboom is via een internetenquête aan professionals uit de verschillende beroepsgroepen voorgelegd. De groep respondenten benadert afspiegeling van de beoogde gebruikersgroep van het instrument. Het derde onderdeel dat omschreven is in de opdracht is het opzetten van een effectstudie in de vorm van een onderzoeksvoorstel / subsidieaanvraag¹.

Er is voor gekozen het onderzoeksvoorstel in eerste instantie uit te werken voor de eerste stap van beslisboom (zie § 1.1). Om verwarring te voorkomen (er zijn verschillende beslisbomen in omloop, bijvoorbeeld de beslisboom voor huisartsen) zal het instrument aangeduid worden als beslisboom npg (‘niet pluis gevoel’, zie Bijlage IV).

In de tweede paragraaf van dit verslag worden de werkwijze en de geanalyseerde resultaten van de interviews met de kerndeskundigen weergegeven. Vervolgens worden in de derde paragraaf de werkwijze en de geanalyseerde resultaten van de enquête voor de beroepsgroepen beschreven. Tenslotte wordt in de vierde paragraaf het onderzoeksvoorstel / de subsidieaanvraag besproken. Het onderzoeksvoorstel is niet in dit verslag opgenomen. Dit wordt als een op zichzelf staand document aangeleverd.

¹ Voor de overeengekomen inhoudelijke punten van de subsidieaanvraag zie: brief WZS met kenmerk 12/81, d.d. 1 maart 2012.

2. KERNDKUNDIGEN

De kerndeskundigen zijn op grond van hun expertise geselecteerd en uitgenodigd voor de interviews. Met de opdrachtgever is overeenstemming bereikt over een lijst met te interviewen kerndeskundigen. Enkele van de deskundigen hebben vervangers voorgesteld die zij meer geschikt achtten. Tevens zijn aan de oorspronkelijke lijst twee deskundigen toegevoegd. In de onderstaande tabel zijn - op alfabetische volgorde - de dertien geïnterviewde kerndeskundigen weergegeven. In de laatste kolom staat hun huidige functie en/of expertise vermeld.

	<i>Naam</i>	<i>Functie / Expertise</i>
1	Dr. Elske van den Akker - van Marle	Gezondheidseconoom / onderzoeker, LUMC Vakgebieden: Gezondheidseconomie / Beslissingsanalyse
2	Prof. dr. Lenneke Alink	Bijzonder hoogleraar Voorkomen, gevolgen en aanpak kindermishandeling, VU
3	Drs. Ina van Beek	Senior projectleider Huiselijk en Seksueel geweld, Movisie
4	Dr. Rob Bilo	Forensisch arts / Consulent forensische kindergeneeskunde, Nederlands Forensisch Instituut
5	Drs. Marjanne Bontje	Beleidsmedewerker JGZ Projectleider / onderzoeker Samen opletten AWP-jeugd, GGD Hollands Midden
6	Dr. Sietske Dijkstra	Lector Huiselijk geweld en Hulpverlening in de keten Avans Hogeschool / Expertisecentrum Veiligheid Lid Commissie Samson / Zelfstandig onderzoeker
7	Prof. dr. Jo Hermanns	Deeltijdhoogleraar Opvoedkunde, UvA Bijzonder Lector 'Werken in justitieel kader', HU Zelfstandig en onafhankelijk adviseur
8	Dr. Willem Jan Meerding	Senior adviseur, Raad voor volksgezondheid & Zorg
9	Prof. Dr. Renée Römken	Hoogleraar Interpersoonlijk geweld, in het bijzonder geweld in de privésfeer, Universiteit van Tilburg Directeur Aletta E-Quality
10	Prof. Dr. Corine de Ruiter	Hoogleraar Forensische Psychologie, UM
11	Drs. Joris Stomp	Forensisch arts, GGD Amsterdam
12	Drs. Rian Teeuw	Kinderarts Emma Kinderziekenhuis, voorzitter team kindermishandeling, AMC
13	Drs. Rianne Verwijs	Onderzoeker Verwey-Jonker Instituut

2.1 Methode interviews kerndeskundigen

Voorafgaand aan de interviews kregen de deskundigen, ter voorbereiding, de rationale, de originele en de verkorte werkversie van de beslisboom npg toegestuurd. De verkorte versie betreft een samenvatting van de originele werkversie van de beslisboom npg, zodat de

deskundigen een snelle, globale indruk konden krijgen van het instrument. De toegezonden werkversie van de beslisboom npg betreft een ‘platte’ papieren versie. Het instrument is nog in ontwikkeling en zal naar verwachting in een latere fase een digitale verschijningsvorm kennen.

De semigestructureerde interviews vonden telefonisch dan wel face to face plaats. De meeste interviews duurden een half uur tot drie kwartier. In sommige gevallen was het gesprek langer dan een uur en in een enkel geval korter dan een half uur. Na een schriftelijke uitwerking zijn de interviews geanalyseerd. De volgende werkwijze is hierbij gehanteerd: De antwoorden op de vragen zijn gecategoriseerd naar het vijftal onderwerpen uit de offerte, waarover verheldering gezocht werd. Het betreft de conceptualisering van de beslisboom npg, de prioritering van de verschillende vormen van geweld, de plaats die de beslisboom npg moet krijgen binnen de beroepsgroepen, de afstemming met andere IT applicaties en tenslotte de haalbaarheidsaspecten (inbouw primaire proces, menskracht en middelen bij dagelijks gebruik). De verkregen informatie is uitgesplitst naar overeenkomsten en discrepanties, waarbij opvallende reacties apart benoemd zijn. Uiteraard zullen de schriftelijk uitgewerkte interviews bij het eventuele vervolgonderzoek gebruikt worden.

2.2 Resultaten interviews kerndeskundigen

De reacties van de kerndeskundigen op vragen over de werkversie van de beslisboom npg liepen uiteen van overwegend (zeer) positief tot kritisch. De diversiteit in expertise van de deskundigen verklaart voor een deel de verscheidenheid van het commentaar. Soms staan de commentaren tegenover elkaar. Als eerste is van alle dertien deskundigen een eerste indruk van de beslisboom npg weergegeven.

De positieve eerste indrukken van het instrument:

- Goed initiatief om een dergelijk instrument te ontwikkelen.
- Mensen zijn vaak angstig en denken ‘moet ik nu beslissen of iemand zijn kind mishandelt?’, waardoor de moed in de schoenen zinkt. Het kan helpen als duidelijk wordt welke verantwoordelijkheid bij wie hoort. Signaleren is heel belangrijk, dat zou bijna iedereen kunnen. Dat is ondergebracht in de eerste kolom. Niet iedereen hoeft gebruik te maken van de te interpreteren gedragingen uit de tweede kolom. De diagnostiek uit de derde kolom hoeft ook niet iedereen te doen. Die helderheid kan helpen. Er is vraag naar een dergelijk instrument vanuit de praktijk. De ‘niet-pluis’ ingang is interessant.

- Voor de behandelende sector kan het een waardevolle aanvulling worden. Vooral in de eerstelijns geneeskunde schijnt heel veel gemist te worden door de huisartsen, jeugdartsen en de consultatiebureauartsen, in ieder geval op het vlak van de expertise van de forensisch arts: het herkennen en het zien van lichamelijke tekenen van uitwendig geweld. Er is ook een zekere schroom bij mensen die het zouden moeten uitvoeren, de handelingsverlegenheid. Dat niet 'pluis gevoel' hebben ze vaak wel, maar ze doen er niets mee.
- Het is een goed idee, maar het is een onrijp instrument en er zal nog veel moeten gebeuren om het te laten functioneren.
- Omvangrijk, het wekt de indruk van volledigheid, veel facetten zijn gedekt.
- Ziet er technisch uit. Grondig: veel risicofactoren – goede uitsplitsing verschillende vormen van huiselijk geweld. Het is wel moeilijk de route er in te vinden. Komt dat nog? Wat gebeurt er als het volledig wordt ingevuld?

De kritische opmerkingen n.a.v. de eerste indruk van het instrument:

- Het is ingewikkeld, gezien het feit dat er al veel richtlijnen in het werkveld zijn. Deze beslisboom komt er weer bovenop, zou het gaan werken?
- Voor wie is het exact bedoeld? Ook voor artsen, psychiaters enzovoorts? Veel te gecompliceerd, terwijl ik waarschijnlijk een vermoeden heb op basis van iets heel concreets wat ik zelf goed ken en kan omschrijven.
- Interessant maar ook naïef, omdat er gesproken wordt over 'beslissen'. Om dat te kunnen doen zou je eerst iets moeten 'weten' en 'kennen'. Het risico bestaat dat onterecht wantrouwen ten opzichte van cliënten ontstaat.
- Potentieel gevaarlijk, zonder scholing kunnen mensen er mee aan de haal gaan. Want bij het benoemen van allerlei specifieke signalen die uit hun context gehaald worden kan dat veel valspositieven opleveren.

De vragen en aanvullingen als reactie op de eerste indruk van het instrument:

- Waarom is het een beslisboom, is het niet een soort scorelijstje?
- Wat is de structuur voor degene die het invult? Is er een relatie tussen het invullen van de items en een vraag?
- De weergegeven risicofactoren vormen een beperkte selectie.

2.2.1 Conceptualisering Beslisboom npg

Naast de positieve en de meer kritische reacties tekende zich nog een verschil af in het commentaar van de deskundigen t.a.v. de conceptualisering van de beslisboom npg. Daar

waar sommigen een relatief compact en eenvoudig instrument voor ogen hadden, dat de vermoedens van huiselijk geweld en/of kindermishandeling helpt wegen en de gebruiker adviseert in het nemen van een besluit, zagen anderen een meer uitgebreide versie van het instrument voor zich die – indien de signalen daar aanleiding toe geven – helpt bij het doorlopen van alle stappen van de meldcode. Eén deskundige zag een relatief eenvoudige en overzichtelijke beslisboom npg voor direct gebruik op de werkvloer voor zich en daarnaast een uitgebreidere beslisboom voor achtergrondinformatie en deskundigheidsbevordering. Tenslotte gaf één deskundige aan bij vermoedens van kindermishandeling een voorkeur te hebben voor een systeem van consultatie zoals dat gebruikelijk is in de Verenigde Staten en Canada. Experts op het gebied van kindermishandeling zouden in dergelijke gevallen oproepbaar en te consulteren moeten zijn.

Positief gewaardeerde aspecten van de beslisboom npg

- Het instrument leidt tot een duidelijk besluit.
- Het instrument heeft de bedoeling eerder te beginnen dan de meeste andere instrumenten, namelijk bij dat ‘niet pluis gevoel’.
- Het instrument is voor verschillende soorten van geweld bedoeld. Er zijn veel overeenkomsten tussen de diverse vormen van geweld.
- Het instrument maakt onderscheid in makkelijk waarneembare signalen, meer interpreteerbare signalen en de te diagnosticeren gevolgen van relationeel geweld.
- De onderverdeling in de drie kolommen is helder.
- De beslisboom npg bevestigt of bevestigt juist niet dat wat de gebruiker denkt, m.a.w. het is een onderbouwing waardoor er eerder actie ondernomen kan worden.
- Het instrument bevordert bewustwording. De intuïtie wordt onderbouwd en het biedt handvaten voor observatie en aandachtspunten voor het kijken naar ‘gezinsplaatje’.
- Het instrument laat mensen verfijnder waarnemen.
- Het instrument is een kennisbundeling die hulpverleners kan helpen geweld en mishandeling te herkennen.
- Een dergelijk instrument zou zeker voor gebruik in de 1^e lijn goed zijn. Voor de getrapte populatie uit de 2de lijn bestaan veel protocollen en richtlijnen.
- De grondigheid en de puntenweging van de items is ook interessant voor vervolgonderzoek. Goed dat er aandacht is voor de specifieke vormen van huiselijk geweld.

Punten van kritiek op de werkversie van de beslisboom npg

- Zwak punt is dat het instrument tot nu toe nog weinig operationeel gemaakt is. Dit kan ook als sterk punt genoemd worden, omdat nu met hulp van betrokken uit het werkveld wordt gekeken hoe het instrument kan worden vormgegeven. Er moet nog veel gebeuren.
- Er zal voldoende rekening gehouden moeten worden met de waarde van sommige gedragingen in andere culturen.
- Het instrument is groot qua omvang. In de digitale versie wordt dat waarschijnlijk gereduceerd. Het oogt ingewikkeld en hoe valide het instrument is zal de praktijk moeten uitwijzen.
- Uitputtende lijstjes zijn er niet. Dat zou ook niet gesuggereerd moeten worden, tegelijkertijd helpt achtergrondkennis de waarneming. Het is belangrijk altijd eerst open te vragen.
- Er bestaat het risico dat er teveel naar de losse onderdelen wordt gekeken, zonder dat deze onderling met elkaar in verband worden gebracht.
- In de beslisboom staan veel specifieke items, het gaat om de combinatie van signalen.
- Het instrument bevat veel te veel, het kost veel te veel tijd om in te vullen.
- Zoals het er nu uitziet schrikt het af qua toon en technisch uiterlijk. Het is niet toegankelijk in taalgebruik.

Suggesties voor de inhoudelijke vormgeving van het instrument

Veel van de deskundigen noemen 'training' in relatie tot het instrument. Sommigen bedoelden hiermee de training die nodig is voor de implementatie van het instrument. Anderen doelden op een training voor elke gebruiker om het instrument adequaat te kunnen gebruiken. Ook werk het trainen van 'sleutelfiguren' genoemd (niet iedereen hoeft of kan gesprekken met bijvoorbeeld de ouder(s) te voeren). Vaak had men dan een uitgebreide versie van de beslisboom voor ogen. Eén deskundige zei groot voorstander van trainingen te zijn m.b.t. 'forensic awareness', 'het naïeve moet eraf', zo werd gesteld. Een ander merkte op dat als mensen goed getraind zijn en de juiste attitude hebben een beslisboom dan eigenlijk niet nodig is.

Het idee dat er voor het gebruik van de beslisboom npg niet veel training nodig zou moeten zijn werd als volgt onderbouwd: Veel instrumenten gaan in op concrete lijsten en klachten of symptomen van problemen die kinderen of ouders hebben, dat is een klassiek

diagnostische aanpak. Die instrumenten gaan voorbij aan het feit dat de gebruikers in de praktijk nauwelijks kindermishandeling meemaken en maken ze alleen onzekerder over een situatie waarin ze al veel twijfelen. Er zijn veel redenen om niet te melden, maar de belangrijkste is dat men het niet zeker weet. De beslisboom npg is een instrument dat in een eerste fase een vermoeden of een 'niet pluis gevoel' omzet in een besluit om daar iets mee te doen. Professionals zien vaak wel de feiten, maar durven die niet te interpreteren. Leerkrachten of peuterspeelzaalleidsters zijn over het algemeen niet getraind in besluitvormingsprocessen en de beslisboom npg zou daar bij kunnen helpen: 'Ik zie iets, ik heb me dat gerealiseerd en ik zie dat deskundigen vinden dat ik daar wel iets of juist niets mee moet doen, dus dan moet ik dat ook doen.' Sommigen zullen wel in staat zijn om de situatie met de ouder of het kind te bespreken, anderen niet. Onderdeel van het proces is dan bijvoorbeeld het advies om het aan iemand voor te leggen of advies in te winnen bij het AMK. De beslisboom npg zou de handelingsverlegenheid bij bepaalde beroepsgroepen kunnen terugdringen, er is bijvoorbeeld veel onderrapportage van huiselijk geweld binnen scholen en de kinderopvang, terwijl men wel vaak vermoedens heeft.

Dat het instrument ondersteunt bij het nemen van een besluit wordt herkend: Het gaat hier over prescreening waarvan het resultaat is: het (eventueel) in gang zetten van de meldcode. Het detailniveau van de werkversie van de beslisboom komt voor het onderbouwen van het 'niet pluis gevoel' te vroeg in het proces. Het expliciteren van het 'niet pluis gevoel' is veel beperkter, de precieze diagnostiek, het precieze in kaart brengen van wat er aan de hand is komt daarna pas. Meerdere deskundigen maakten opmerkingen over de gedetailleerdheid van het instrument in relatie tot de functie ervan. Er werd nog een reden gegeven om het instrument overzichtelijk te houden: als een dergelijk instrument gebruikt gaat worden dan is er stress vanwege de ongemakkelijke situatie. Het moet dan kort en bondig zijn, in korte zinnen. Een andere reden om het instrument in te korten wordt als volgt onderbouwd: Bij het signaleren zou wat meer afstand genomen kunnen worden. In forensisch werk gaat het om duiden van letsel. Risicofactoren kunnen hierbij eigenlijk niet meegewogen worden, want die zeggen niets over letsel. Een signaal is geen diagnose of bewijs. Een signaal is een uitdaging om verdere diagnostiek in gang te zetten. Op de plaats van risicofactoren en signalen in de werkversie van de beslisboom npg reageerde een andere deskundige: Er kunnen wel allerlei risicofactoren zijn, maar geen enkel signaal. En vice versa. Ook in gezinnen met geen enkele risicofactor vindt kindermishandeling en misbruik plaats. In de opstelling van het instrument zou dat moeten worden onderscheiden.

Over de verschijningsvorm van het instrument hadden de deskundigen veel ideeën zoals: De beslisboom zou kunnen beginnen met algemene vragen en dan stapsgewijs komen tot de vragen over de situatie waar de betrokkene in zit. Dat kan per beroepsgroep verschillen, maar ook per situatie, per slachtoffer en qua benadering. En: Voor een groot deel kan gebruik gemaakt worden van vragen waar ja/nee op geantwoord kan worden. Soms komt er een punt dat het antwoord kan zijn: ‘ik weet het niet’, dan zou de vervolgvraag kunnen zijn: ‘Is het voor u mogelijk om dit te bespreken met.....?’. Dan zou er een bespreking moeten volgen voordat men verder kan. Of: De beslisboom npg zou een combinatie kunnen zijn van een lijst (als hulp bij de interpretatie van observaties) en de mogelijkheid om vragen te stellen en van een training om een adequaat beoordelingsgevoel te ontwikkelen. Maar ook: Het instrument zou een set van vragen kunnen bevatten, waarvan tegen de cliënt gezegd kan worden dat die standaard aan iedereen gesteld worden, zodat het normaal wordt om over geweld te praten: geweld komt immers heel vaak voor.

Een andere deskundige was juist van mening dat het instrument zou kunnen beginnen met een checklist, waar geen vragen in opgenomen zijn, zodat het wat passiever blijft. Het zou van de functie van de gebruiker af moeten hangen of er nog vragen gesteld gaan worden. Het instrument zou door de beroepskracht achter een bureau ingevuld moeten kunnen worden. Het cyclisch gebruik werd als een pluspunt beschouwd, er kan nog eens extra geobserveerd worden of indirect – aan iemand anders – iets gevraagd worden.

De combinatie van training en communicatie met de cliënt werd meerdere malen genoemd. De achterliggende gedachte daarbij is dat als men geen basale informatie over geweld in intieme relaties heeft, men de beslisboom npg niet goed kan invullen. Het prettigst zou zijn om de lijst samen met het gezin in te vullen, zodat gezamenlijk naar de zorgvraag gekeken kan worden. De risicofactoren brengt men in een gesprek met de ouders in kaart, door het gewoon te hebben over huisvesting, de financiële positie, de eigen jeugd enzovoorts. De signalen, dat is voor een deel anamnese: hebben kinderen geseksualiseerd gedrag, hebben kinderen niet leeftijdsadequate kennis, is er in de motoriek iets veranderd? Voor een deel kan men dat observeren. Dat is iets anders dan de anamnese. Het gesprek met een kind kan belangrijk zijn bij vermoedens van mishandeling, verwaarlozing of geweld. Het is belangrijk om dat in het instrument goed te scheiden.

Kennis en communicatie werden belangrijk geacht bij het beoordelen van situaties en zouden in het instrument moeten worden opgenomen: Hoe zou men ‘tacit knowledge’, (persoonsgebonden kennis) die professionals hebben en mensen die mishandeling zelf meemaken, kunnen benutten? Men kan nooit volkomen expliciet maken wat wordt

waargenomen. Maar met een beslisboom zou men daardoor ook wantrouwen aan kunnen wakkeren, omdat men vanuit het contact gedragssignalen en ondersteunend bewijs probeert te verkrijgen. Voor het overdragen van kennis met de beslisboom npg opperde men: Als zoveel mogelijk kennis in het instrument ondergebracht zou moeten worden, dan zou men bij alles moeten kunnen (door)klikken: hoe ziet dat er uit, foto's, filmpjes, korte uitleg. Kortom: een instrument en training in één.

Suggesties voor verbeteringen en aanvullingen van de werkversie van de beslisboom npg.

Naast suggesties over het systematiseren van items, het elders onderbrengen van items, het ontbreken van items en aanvullingen op items, had men ook suggesties voor de tekst. Tevens werd voorgesteld om te overwegen cliënten zelf het instrument in te laten vullen. Tot slot een weergave van de concrete suggesties:

- Uitbreiding met generieke vragen over kindermishandeling.
- Sommige items ontbreken, bijvoorbeeld: pedagogisch besef van ouders, contextuele factoren van het kind, financiële aspecten bij oudermishandeling, het intergenerationele aspect, factoren als niet-biologische kinderen, adoptief kinderen en stiefkinderen.
- Items rondom verwaarlozing en psychische kindermishandeling zijn onderbelicht.
- Aanvulling van verschillende risicofactoren en signalen op leeftijdscategorieën.
- De meer specifieke vormen van geweld kunnen verder uitgewerkt worden.
- De items over pleger en slachtoffer lopen door elkaar: systematiseren.
- Een meer secure splitsing van risicofactoren en gevolgen.
- Een meer secure splitsing van risicofactoren en signalen.
- Voor vervolgonderzoek tips over de basisgegevens (hoe deze als identificatie bij 'matching' gebruikt kunnen worden).
- Korte, heldere teksten gebruiken.

2.2.2 Prioritering verschillende vormen van geweld

Veel deskundigen konden zich vinden in de logica van het idee om verschillende soorten van geweld in afhankelijkheidsrelaties op te nemen in één instrument. Er bestaan veel overeenkomsten tussen de verschillende vormen van geweld. De reacties wisselden van 'buitengewoon nuttig' tot 'het is een uitdaging'. Vanuit de praktijk is er vraag naar een dergelijk instrument maar het zal een hele klus zijn dit te ontwikkelen, zo vond men. Een van

de deskundigen had bezwaren tegen het samenbrengen van de verschillende soorten van geweld in één instrument i.v.m. de validiteit van het instrument.

Niet alleen de overeenkomsten tussen de verschillende vormen van geweld in afhankelijkheidsrelaties werden besproken, ook het tegelijkertijd voorkomen van de verschillende vormen werd genoemd. Het instrument zou de mogelijkheid moeten bieden om – indien dat het geval is – meerdere vormen van geweld aan te kunnen geven, zo meenden enkele deskundigen. M.a.w. dat de gebruiker niet meteen doorgesluisd wordt naar één specifieke vorm van geweld. Men zou er alert op moeten zijn dat verschillende vormen met elkaar samen hangen. Partnergeweld en kindermishandeling kunnen bijvoorbeeld gelijktijdig voorkomen. Dit zou duidelijk in het instrument ingebouwd moeten worden. Daarnaast werd benoemd dat voor de verschillende vormen van geweld overeenkomsten bestaan in risicofactoren en signalen. Hoewel er veel overeenkomsten bestaan tussen de verschillende vormen van geweld werd ook de noodzaak tot differentiatie van de verschillende geweldsvormen binnen het instrument benadrukt, zowel bij het huiselijk geweld als bij de kindermishandeling.

Een goede reden om de verschillende vormen van geweld in afhankelijkheidsrelaties in één instrument onder te brengen werd door een van de deskundigen als volgt omschreven: We moeten eindelijk af van dat hele eilandjesgedoe. Tegelijkertijd zit daar een uitdaging maar ook een gevaar in, want dat wat ontwikkeld wordt kan te generiek zijn om specifiek genoeg te kunnen zijn. Het is de kunst daartussen te laveren. Dat betekent dat het instrument een gelaagde structuur zou moeten hebben. De beslisboom npg moet zich dus richten op een groot oppervlak, maar het moet ook meer in de diepte kunnen. Deze deskundige sprak zich ook uit over de weerstand tegen het paraplu-begrip ‘huiselijk geweld’. Het instrument zou specifiek moeten uitvragen, want huiselijk geweld is een te globaal begrip. Men zou concreet moeten worden: het hebben over partnergeweld, of ouderenmishandeling of welke andere vorm van intiem geweld zich dan ook voordoet. Zo’n instrument is nuttig als zo’n beslisboom niet te lang is. Er ligt dus een pakket met behoorlijk tegenstrijdige eisen, namelijk: het moet compact, maar ook heel specifiek zijn, het moet diepgang hebben en het moet ook kort zijn.

Een deskundige benadrukte dat geen enkel instrument de signalering van kindermishandeling zou kunnen verbeteren zonder de kennis en vaardigheden bij de professionals. Deze deskundige gaf te kennen niet tegen een dergelijk instrument te zijn, maar waarschuwde dat zo’n instrument zelfs gevaarlijk kan zijn als het los staat van enige kennis en vaardigheden over hoe signalen moeten worden besproken met ouders. Het is belangrijk de

balans te vinden tussen het opsporen van ‘cases’ maar niet als een soort ‘Kindermishandeling Stasi’ te opereren. Kindermishandeling is een ingewikkeld fenomeen in de maatschappij en een inkadering van een visie op de signalering ervan wordt door deze deskundige gemist.

Een ander zag problemen aangaande de validiteit van het instrument. Waarschijnlijk komt de validiteit van het instrument onder druk te staan, tenzij het op een algemeen niveau gehouden wordt. De aard en de dynamiek, maar vooral de dynamiek is essentieel anders bij relationeel geweld dan bij kindermishandeling of bijvoorbeeld bij oudermishandeling. Bij partnergeweld zou nog uitgesplitst moeten worden of het om eenzijdig geweld gaat en in wat voor soort relaties het speelt (hetero-, homo-, mannen, vrouwen). Ook de dynamiek van de relaties waarbij de man het slachtoffer is van een vrouwelijke pleger is op onderdelen anders dan waar de vrouw het slachtoffer is. Het instrument zou daar op toegesneden moeten zijn. De deskundige gaf aan dat het verschil tussen fysiek geweld en seksueel geweld een ander punt is dat het gecompliceerd maakt om alle vormen van geweld in één instrument vorm te geven omdat die beiden een andere dynamiek hebben. Zeker als het gaat om geweld tegen kinderen en volwassenen. Gaat het om seksueel geweld van de partner of ex-partner of onbekenden of andere intimi? Die dynamiek is wezenlijk anders. Waarschijnlijk beïnvloedt dat de validiteit negatief als dat allemaal in één instrument moet. Wellicht zou het goed zijn de verschillende vormen van geweld rigoureus uit elkaar te halen en die verschillende vormen van geweld wat te vereenvoudigen.

Een andere deskundige draaide de vraag om: wat zou het nadeel zijn van het ontwikkelen van verschillende soorten van beslisbomen voor verschillende beroepsgroepen en voor de verschillende vormen van mishandeling? Dan zou de uitvoering complexer worden omdat voor iedere vorm van geweld de juiste beslisboom gekozen moet worden. Ook voor de afzonderlijke beslisbomen geldt: hoe valide zijn deze? Eén beslisboom zou intelligent vormgegeven kunnen worden en geschikt gemaakt kunnen worden voor verschillende beroepsgroepen door bijvoorbeeld te starten met de vraag ‘Wat voor hulpverlener bent u?’ En dat geldt ook weer voor de typen geweld of typen mishandeling. Dat zou digitaal via de routing ingebouwd kunnen worden. Daar waar het praktisch is, daar waar het functioneel is doorvragen op verschillende vormen van geweld. Deze deskundige gaf tevens de tip de terminologie aan te passen aan het type hulpverlener.

2.2.3 Plaats van de Beslisboom npg binnen de beroepsgroepen

De reacties van de deskundigen op het idee om de beslisboom npg geschikt te maken voor meerdere beroepsgroepen waren overwegend positief. Ook hier werd een goede vormgeving

en routing in het instrument van cruciaal belang geacht. Verschillende ondervraagden gaven de suggestie om aan het begin van het instrument naar het beroep van de gebruiker ervan te vragen, zodat elke beroepsgroep naar het juiste deel van het instrument geleid kan worden.

Het doorlopen van een aantal stappen om te komen tot de situatie waarin de gebruiker zich bevindt werd al eerder genoemd. Als een paar vragen naar aanleiding van het 'niet pluis gevoel' moeten leiden tot het besluit de meldcode wel of niet in gang te zetten, zal het instrument verschillende vragen voor verschillende beroepsgroepen moeten bevatten, voegde de deskundige toe. En ook: iemand met veel ervaring met het onderwerp zou er iets mee moeten kunnen doen, maar ook iemand met minder ervaring.

Een ander merkte op dat verschillende beroepsgroepen op verschillende manieren observeren. In dat opzicht zou het handig kunnen zijn om verschillende beslisbomen te gebruiken, of in ieder geval differentiatie in het instrument aan te brengen. Een leerkracht interpreteert concentratieverlies anders dan een politieagent. Er waren meer deskundigen die het niet vanzelfsprekend vonden om voor de verschillende beroepsgroepen eenzelfde beslisboom te gebruiken. Voor de gezondheidszorg zou wel een versie kunnen worden gemaakt, omdat de gezondheidszorg niet gericht is op interventies, maar op diagnostiek. Een van de deskundigen ging in op het feit dat de parameters van het instrument afgestemd moeten zijn op de context waarin het instrument wordt gebruikt. Welke signalen, van wat worden door wie geobserveerd? Goed getrainde professionals zijn een voorwaarde voor goede waarneming. Ook hier de toevoeging van een praktijkvoorbeeld: een politieagent zou niet gevraagd moeten worden een indruk te geven van psychosomatische symptomen, maar een therapeut of maatschappelijk werker wel.

Het verschil tussen de eerste - en tweede lijnvoorzieningen wordt ook in dit verband genoemd. In de tweede lijnvoorzieningen zijn allerlei protocollen van kracht wat met zich mee brengt dat signalen beter benoembaar zijn en er rationeler naar signalen gekeken wordt. Daarnaast is het volgens deze deskundige zo dat mensen met een bepaalde karakterstructuur voor bepaalde beroepen kiezen. Over het algemeen zijn mensen in de jeugdgezondheidszorg zachtaardige, zachtmoedige mensen die conflictvermijdend werken. Het invullen van het Sputovamo-formulier is in de gezondheidszorg een gewoonte bij de Spoedeisende Eerste Hulp. Het zou goed zijn als verschillende beroepsgroepen uit de eerste lijnvoorziening ook op een dergelijke manier te werk gaan met een instrument dat daar op toegesneden is. Een andere deskundige benadrukt ook het belang van trainingen en met name in de communicatie. Men zou moeten weten dat het allemaal niet zo eng is en dat mensen het eigenlijk prettig vinden

als er over gezinsproblemen gepraat kan worden. Driekwart van de mensen waardeert het achteraf als een gesprek hierover met hen wordt aangegaan. In de beslisboom zouden voor de verschillende beroepsgroepen aanwijzingen opgenomen kunnen worden over onderwerpen die de gebruiker kan bespreken met de cliënt en dingen die de gebruiker zelf kan observeren.

2.2.4 IT applicaties en afstemming bestaande mogelijkheden

Regelmatig kwamen gedurende de interviews de digitalisering van de beslisboom npg en de consequenties daarvan ter sprake. Het instrument valt of staat met een goede interface. Enkele voorbeelden van gedigitaliseerde instrumenten zijn opgenomen in Bijlage II.

Bij de verschillende beroepsgroepen is de digitalisering ver gevorderd. Een beslisboom npg in digitale vorm zal daarom voor de meeste beroepsgroepen toegankelijk zijn, zo verwachtten de meeste deskundigen. Indien de beslisboom npg voor vrijwilligersorganisaties beschikbaar komt, zal ook daar het gebruik van een digitale versie waarschijnlijk geen hindernissen opwerpen. Mochten de organisaties niet over toegang tot het internet beschikken, dan hebben de individuele (bestuurs)leden dat veelal wel. Op sommige werkplekken verdient het de voorkeur om – indien het uiteindelijke ontwerp dat toelaat – een eenvoudige papieren versie bij de hand te hebben (bijvoorbeeld op peuterspeelzalen).

Veel deskundigen zagen vooral de kansen en de mogelijkheden die een digitale vorm van een beslisboom heeft. Zo is het mogelijk een systeem te bouwen dat voor de gebruiker eenvoudig oogt en gebruiksvriendelijk is, terwijl er een ingewikkelde structuur aan ten grondslag ligt. Het gebruikersgemak dient voorop te staan. Ook de mogelijkheden om achtergrondinformatie, handelingsprotocollen, filmpjes en foto's in het instrument op te nemen werd veelvuldig genoemd. Zelfs E-learning modules zouden tot de mogelijkheden behoren. Toch is het belangrijk niet alleen op de inhoud te letten, speciale aandacht zal besteed moeten worden aan de randvoorwaarden. De ervaring is dat goede projecten kunnen stuklopen op kleine zaken, zoals het niet werken van inlogcodes, of bijvoorbeeld problemen met betalingen als dat voor bepaalde modules nodig is.

Een ander punt dat genoemd werd is: door de routing kan het instrument zo vormgegeven worden dat veel informatie in korte tijd met de gebruiker gedeeld kan worden. Er zal zorgvuldig afgewogen moeten worden of een langere versie van een beslisboom, waarin de gebruiker meer tijd moet investeren, beter kan ontdekken wat er aan de hand is. In het vervolgonderzoek zal met betrekking tot de ROC curve ook zorgvuldig naar het afkappunt gezocht moeten worden.

Een kritische opmerking i.v.m. artsen, die allen gebruik maken van een elektronische status. Het leek een deskundige niet handig dat zij, naast de status, nog een ander venster zouden moeten en openen. Wellicht zouden essentiële zaken uit de beslisboom in de status opgenomen moeten worden, zo suggereerde deze deskundige.

2.2.5 Haalbaarheidsaspecten van de Beslisboom npg

De meeste deskundigen zijn het erover eens dat de investering die gevraagd mag worden aan de toekomstige gebruikers van de beslisboom npg zo klein mogelijk dient te zijn en dat het instrument gebruiksvriendelijk gepresenteerd zou moeten worden. Het instrument biedt de gebruikers immers een oplossing voor een probleem vanuit de praktijksituatie. De gebruiksvriendelijkheid moet voorop staan en de beslisboom zou begeleid kunnen worden door een instructie dan wel een (korte) training, afhankelijk van het gebruik van een compacte of uitgebreidere versie van het instrument.

Bijna alle deskundigen wijzen op de noodzaak dat het ontwikkelen van een dergelijk instrument in nauwe samenwerking met het werkveld zal moeten plaatsvinden. Dan wordt de meeste draagkracht voor het instrument gecreëerd en kan het instrument zorgvuldig toegesneden worden op de toekomstige gebruiker. Hierdoor kunnen fouten vermeden worden, zoals bijvoorbeeld dat het instrument theoretisch goed onderbouwd is, maar lastig om mee te werken in de praktijk. Ook tijdens het inbouwen in het werkproces zal een nauwe samenwerking met de werkvloer gezocht moeten worden. De moeilijkheden die bij implementatie kunnen worden verwacht en de positieve punten van invoering van het instrument kunnen worden geïnventariseerd. Een van de deskundigen zag de betekenis van een compacte beslisboom npg duidelijk voor zich en vond het een uitermate toepasbaar instrument: snel, doeltreffend, digitaal de informatiebron bij de hand hebben geeft rust aan de professional, die gevoelens van onzekerheid heeft. Het zet aan tot besluitvaardigheid.

Er werd voor gewaarschuwd dat het gebruik van het instrument er niet toe mag leiden dat er vooral over het gezin of het kind gepraat wordt en niet *met* het gezin of het kind. Een enkele deskundige wees op het gevaar dat de werkversie van de beslisboom npg een te gedetailleerd voorkomen heeft en daardoor een ontmoedigende werking. Geadviseerd werd het instrument in zijn voorkomen sterk te vereenvoudigen. Belangrijk daarbij zou het ‘pilotten’ van het instrument zijn tijdens de verdere ontwikkeling ervan.

Er zal een voorlichtingscampagne met nieuwsbrieven aan de lancering van de beslisboom vooraf moeten gaan, was de mening van sommige deskundigen. Ook via de media

en de vaktijdschriften dient erover gecommuniceerd te worden. Het werkveld moet nieuwsgierig gemaakt worden en het moet duidelijk zijn dat de beslisboom is afgestemd op de beroepssituatie en zal kunnen helpen bij het werk, zodat men niet het gevoel krijgt dat iets nieuws moet worden geleerd. In het wettelijk van kracht worden van de meldcode zien deskundigen een kans om de beslisboom bij dat proces aan te haken. Tevens werd het advies meegegeven om flink te lobbyen. Een breed draagvlak, ook vanuit het management zal nodig zijn.

Het gevaar van versnippering werd genoemd. Omdat momenteel veel taken naar de gemeente worden gesluisd ligt dat gevaar op de loer. Er zijn veel initiatieven, maar door het bundelen van krachten zouden sterke projecten gerealiseerd kunnen worden. Daarnaast adviseerden sommige deskundigen goed te kijken naar de beroepsgroep waarvoor de beslisboom wordt ontwikkeld. Er bestaan enkele beslisbomen voor bijvoorbeeld de politie en voor huisartsen. Voor die laatste groep is onlangs een nieuwe meldcode met stappenplan gepubliceerd die toegespitst is op huiselijk geweld en kindermishandeling. De meerwaarde van de beslisboom npg zag men niet en het werd afgeraden deze groepen verder bij dit project te betrekken.

Overigens wordt door deskundigen ook het fragmentarische karakter van de aanpak van kindermishandeling benoemd. Het zou een gezamenlijke verantwoordelijkheid moeten zijn waarbij men ook voor de beslissingen die in dit soort situaties genomen worden gezamenlijk verantwoordelijk is. En wel met inzet van de eigen deskundigheid, waarbij eenieder de grenzen van die eigen deskundigheid kent. De (landelijke) aandacht voor een dergelijk instrument duwt de verantwoordelijkheid voor de aanpak van huiselijk geweld en kindermishandeling in de goede richting: die van ons allen.

2.3 Conclusie interviews kerndeskundigen

Gesteld kan worden dat de meeste geïnterviewde kerndeskundigen het initiatief een beslisboom npg te ontwikkelen positief ontvingen. Een belangrijk argument daarbij was dat er vanuit de praktijk vraag is naar een dergelijk instrument dat het 'niet plus gevoel' omtrent huiselijk geweld en kindermishandeling onderbouwd. De potentie van het instrument werd onderkend en de uniciteit ervan benoemd. Maar er waren ook kritische geluiden: enkele deskundigen vonden dat er veel bezwaren kleven aan het ontwikkelen van een dergelijk instrument. Het instrument zou zich verliezen in teveel specifieke signalen, het zou in handen van ongeschoolden potentieel gevaarlijk zijn en het zou achterdocht rondom moeilijke onderwerpen zoals geweld in afhankelijkheidsrelaties bij gezinnen in de hand werken.

Daarnaast leken de deskundigen het niet helemaal eens te zijn over de plaats en de lengte van het instrument. Sommige deskundigen stelden zich de beslisboom npg voor als een compact instrument, inzetbaar over de gehele linie van beroepsgroepen die in de meldcode beschreven staan (zie Bijlage IV) met als uitkomst een duidelijk advies aan de gebruiker: het al dan niet in werking stellen van de meldcode. Deze compacte versie zou verantwoord gebruikt kunnen worden na een korte instructie of een korte training. Een andere groep deskundigen stelde zich een uitgebreide versie van de beslisboom npg voor, die gebruikt zou kunnen worden bij het doorlopen van de gehele meldcode. Verantwoord gebruik zou alleen mogelijk zijn na het volgen van training, eventueel digitaal ondersteund. Een enkele deskundige zag voornamelijk bezwaren aan de ontwikkeling van de beslisboom npg en vond dat er in Nederland meer gebruik gemaakt zou moeten worden van deskundige consultatie.

Daar waar de uitdagingen werden benoemd voor ontwikkeling van een instrument als de beslisboom npg, werd vaak gewezen op de uitwerking, de vormgeving en de wijze waarop een dergelijk instrument geïmplementeerd zou moeten worden. Dit zal met grote zorgvuldigheid dienen te gebeuren om de bezwaren die aan de nu nog ruwe werkversie van het instrument kleven te vermijden.

Een opmerkelijke reactie van een deskundige die positief stond tegenover het initiatief betreft de opmerking dat er onder de jeugdartsen, consultatiebureauartsen en wijkverpleegsters een enorme inhaalslag lijkt te worden gemaakt t.a.v. het onderwerp kindermishandeling. Daarbij, zo merkte deze deskundige op, blijkt het nodig meer ruimte, energie en potentie in dit proces te stoppen, maar het lijkt eerder wegbezuinigd te worden dan dat er tijd bij komt. Kinderen worden bijna niet meer uitgekleeft op consultatiebureaus. Dan maakt het toch een beetje een rare indruk om over geweld te gaan praten, terwijl een kind niet eens meer onderzocht wordt?

Deze ontwikkeling maakt het misschien nog belangrijker een compact instrument voor handen te hebben dat mensen die met kinderen te maken hebben alert houdt en helpt te handelen naar aanleiding van vermoedens van kindermishandeling. Of, zoals een van de deelnemende deskundigen verwoordde: ‘Als mensen vermoedens hebben, dat ze er ook iets mee doen. Die vermoedens kunnen dan alsnog terecht of onterecht blijken te zijn, maar dan hebben ze in ieder geval gedaan wat ze konden doen. En dan hoop je ook dat de cijfermatige afstand tussen het aantal mensen dat mishandeld wordt en het percentage dat nu gemeld worden, overbrugd wordt’.

3. ENQUÊTE BEROEPSGROEPEN

In overleg met de gemeente en de projectgroep is besloten om niet, zoals oorspronkelijk gepland, de werkversie van de beslisboom mee te sturen met de digitale enquête. De ruwe werkversie zou te veel uitleg vergen en mogelijk verwarring kunnen stichten onder de respondenten. Door de gemeenst werd voorgesteld de werving van respondenten voor de enquête via een contactpersoon van de dienst VWS te laten verlopen.

3.1 Methode enquête beroepsgroepen

De projectgroep heeft een korte enquête samengesteld (zie Bijlage III). Via een preventiemedewerker huiselijk geweld van Stadsdeel West zijn zo'n 150 exemplaren verstuurd met een begeleidende brief. De enquêtes zijn verstuurd naar managers, uitvoerende coördinatoren, aandachtsfunctionarissen, teamleiders en intern begeleiders uit de zorg, welzijnsorganisaties, maatschappelijke opvang, jeugd en welzijn, kinderopvang, basisscholen, middelbare scholen, thuiszorg, wijkverpleging, jeugdzorg, GGD, GGZ, ROC, DWI, politie, veiligheidshuis, meldpunten / WMO-loketten en mantelzorgorganisaties in Stadsdeel West. Daarnaast zijn zo'n 20 enquêtes verstuurd naar verloskundigen, leerkrachten en pedagogisch medewerkers uit de kinderopvang elders in Amsterdam. Na een herhaalde oproep zijn in totaal 27 enquêtes geretourneerd en er zijn twee reacties zonder ingevulde vragenlijst binnengekomen.

Er is een overzicht van de functies van de respondenten gemaakt. Van de antwoorden is eveneens een overzicht gemaakt, waarbij gelijkkluidende antwoorden gegroepeerd en bijzonderheden apart vermeld zijn.

3.2 Resultaten enquête beroepsgroepen

Een van de twee reacties zonder ingevulde vragenlijst kwam van een consulent gebiedsbeheer van een woningcorporatie, die meldde geen professional te zijn en daarom de lijst niet in te vullen. De tweede reactie zonder vragenlijst kwam van een projectmedewerker uit de maatschappelijke dienstverlening die meldde van de LIRIK gebruik te maken en voor huiselijk geweld te werken met verschillende signalenlijsten. Vermeld werd dat men wachtte op een risicoscreeningsinstrument dat, volgens de staatsecretaris, in ontwikkeling is. In de onderstaande tabel is een overzicht van de 27 respondenten opgenomen. In de eerste kolom staat de functie van de geënquêteerde vermeld en in de tweede de branche of instelling waar de respondent werkzaam is. Daarna volgt een overzicht van de antwoorden op de vier vragen uit de enquête.

Aandachtsfunctionaris / Planning en plaatsing / PR	Kinderopvang
Zorgcoördinator en coördinator VVE	Voorschool
Aandachtsfunctionaris HG en KM / Teamleider voorscholen	Voorschool
Intern begeleider	Basisonderwijs (BO)
Intern begeleider	BO
Intern begeleider / aandachtsfunctionaris	BO
Leerkracht / bouwcoördinator	BO
Leerkracht / Remedial Teacher	BO
Leerkracht	BO
Leerkracht	BO
Maatschappelijk werker en ouderconsulent	Speciaal onderwijs
Aandachtsfunctionaris opvoedingsondersteuning	Welzijn
Gezinsmanager	Jeugdzorg
Zorgcoördinator	ROC
Re-integratie Jongeren - (Landelijke) Aandachtsfunctionaris	Re-integratiebureau
Streetcornerwork - Teammanager	Welzijn
Jongerenwerk – Meidenwerker / Aandachtsfunctionaris	Welzijn
Adviseur loket Zorg en Samenleven / Aandachtsfunctionaris HG en KM	Maatschappelijke dienstverlening - Welzijn
DWI - Klantmanager	Dienst Werk en Inkomen
TL Ouderbetrokkenheid	Welzijn
Thuiszorg - ZR/Viw (?)	Thuiszorg
Buurtregisseur	Politie
Buurtregisseur	Politie
Specialist Huiselijk- en Eergeweld	Politie
Politieambtenaar	Politie
Coördinatiepunt Mensenhandel - Mentor crisis- en regulierenopvang / Aandachtsfunctionaris HG en KM	Mensenhandel
Aandachtsfunctionaris en preventiewerker (ingevuld door twee personen)	GGZ

1. Bereidheid om gebruik te maken van een instrument dat ‘niet plus gevoelens’ helpt onderbouwen.

Van de 27 respondenten gaven 21 personen (78%) aan bereid te zijn een instrument te gebruiken dat helpt ‘niet plus gevoelens’ te onderbouwen. De volgende motivatie werd hiervoor gegeven:

- Als het helpt bij het opstarten van de procedure.
- Om het beeld van de situatie helder te krijgen / inzicht te krijgen/ te objectiveren / houvast te krijgen / bevestigd te worden / duidelijkheid te krijgen / voor zekerheid / ter ondersteuning / om te concretiseren.

- Als het instrument integer is en niet op voorhand beschuldigend / als het tactvol ingezet kan worden.
- Het instrument kan helpen het protocol aan te scherpen. Belangrijk om stappen te volgen en niet alleen op intuïtie af te gaan, maar feiten op tafel te leggen en te weten dat je structureel handelt.
- Om inzicht te krijgen in de situatie. De respondent waarschuwt ervoor dat een instrument tot tunnelvisie kan leiden (het kan steeds moeilijker worden om te geloven dat er *niets* aan de hand is).
- Als het instrument advies geeft (en tot niets verplicht). Het zou mooi zijn als er een soort rapportje of overzicht uitkomt, met een weging, zodat je alles helder op papier hebt.
- De LIRIK werd genoemd en beschouwd als het instrument dat het ‘niet pluis gevoel’ onderbouwt.

Aan het instrument werden voorwaarden verbonden:

- De betrouwbaarheid van het instrument moet wel wetenschappelijk aangetoond en onderbouwd zijn.
- Het instrument mag geen extra bureaucratie opleveren.
- Het instrument moet de privacy van de invuller en van degene waar het over gaat garanderen
- Het instrument moet doorvragen, en daarmee de invuller ook alerter maken voor signalen.
- Het instrument moet gratis toegankelijk zijn (in eerste instantie voor professionals, bijvoorbeeld met een toegangscode.)

Van de overige 7 respondenten twijfelden 4 ondervraagden (15%) over het gebruik van een dergelijk instrument om diverse redenen.

- Een respondent verwoordde het als volgt: ‘Bij gebruik van een instrument moet je vertrouwen hebben in zo’n instrument. Om daar conclusies aan te verbinden is lastig.’ (Intern begeleider.)
- Een tweede respondent vermeldde het *wel* te willen gebruiken al het instrument anoniem gebruikt kan worden en er geen consequenties verbonden zijn aan het gebruik van het instrument (bijvoorbeeld melding of alertcode). De respondent zou het *niet* willen gebruiken als er geen waarborg voor anonimiteit is en er consequenties in de vorm van verdere inmenging of codering is. (Leerkracht / remedial teacher.)

- De derde twijfelaar schreef dat het afhangt van de gebruiksvriendelijkheid (tijdsduur om het in te vullen) en vooral van de resultaatgerichtheid. M.a.w. zit het instrument er vaak naast of helpt het bij het maken van een geweldsanalyse? (Regiopolitie, specialist huiselijk en eergeweld.)
- De vierde respondent vindt het belangrijk dat het instrument op zoek gaat naar de juiste informatie en geeft daarbij een voorbeeld: moeder is getraumatiseerd en dit wordt benoemd als oorzaak voor een verstoorde hechting i.p.v. te bekijken wat het kind nodig heeft voor een gezonde ontwikkeling. Het instrument moet effectief zijn zodat men sneller en adequater kan reageren. (Coördinatiepunt mensenhandel, mentor crisis en regulerenopvang, aandachtsfunctionaris AMK en HSG.)

Slechts 2 respondenten (7 %) gaven aan geen gebruik van een dergelijk instrument te willen maken met de volgende motivatie:

- Een respondent (een intern begeleider) zei een training gevolgd te hebben m.b.t. het Amsterdams Protocol Kindermishandeling en werkt daar naar tevredenheid mee. Deze respondent heeft geen behoefte aan “iets anders”.
- De tweede respondent (een klantmanager DWI) vermeldde waarschijnlijk niet van een instrument gebruik te zullen maken omdat een instrument ‘alles nogal expliciet maakt’. Dat lijkt de respondent ‘lastig in een gesprek’. Bij de overige opmerkingen heeft deze respondent ingevuld: ‘Het is een zaak van schoenmaker/leest. Bij opmerkelijkheden en twijfel lijkt me doorverwijzen de geëigende weg.’

2. Wat het instrument zou moeten bieden om te kunnen beoordelen of het ‘niet pluis gevoel’ al dan niet terecht is.

De reacties op deze vraag gaven vooral aan dat er behoefte is aan een instrument dat gevoelens van onzekerheid kan wegnemen. De onzekerheid die speelt in situaties waarin vermoedens zijn van geweld in afhankelijkheidsrelaties. Daarnaast werd naar de mogelijkheid om via het instrument kennis over te dragen meermalen gevraagd. Kennis over signalen van huiselijk geweld, risicofactoren, en kennis over hoe feitelijke en subjectieve waarnemingen geschieden kunnen worden, maar ook kennis over hoe gespreksvoering daaromtrent het best kan plaatsvinden.

De vraag wat het instrument te bieden zou moeten hebben om het ‘niet pluis gevoel’ te kunnen beoordelen bleef eenmaal onbeantwoord en eenmaal was het antwoord ‘dat kan ik niet beoordelen’. De overige 25 respondenten hadden verschillende ideeën:

Een checklist, een volledige vragenlijst, een lijst met signalen, een stappenplan (inclusief informatie over de sociale kaart), een overzicht van concrete tips, n.a.v. een concrete situatie, een lijst van vragen die gesteld zouden kunnen worden aan de cliënt of zijn/haar omgeving, een lijst met handvatten om de ernst van de situatie te beoordelen en een lijst met handvatten voor onderscheid tussen feiten en interpretaties.

Het instrument mag volgens sommigen niet te lang zijn en het moet het uit duidelijke vragen bestaan. Of zoals een buurtregisseur schreef: 'eenvoud, want als buurtregisseur van politie heb ik natuurlijk al veel middelen tot mijn beschikking'.

Ook richtlijnen werden vaak genoemd bijvoorbeeld:

- richtlijnen waarmee de leerkracht in een vroeg stadium signalen kan interpreteren / opvangen en hier adequater op kan reageren.
- richtlijnen die helpen het onderscheid te maken tussen wat binnen en wat buiten de grenzen van relationeel geweld of kindermishandeling valt.
- richtlijnen die helpen de te nemen stappen op een rijtje te zetten en een overzicht geven van de daaraan verbonden consequenties (bijvoorbeeld: overleg met ouders, tips voor gespreksaanpak, hulp bij gesprek, wie wel/wie niet erbij betrekken).
- richtlijnen over de melding en consequenties daarvan. Zoals overzicht van de organisaties die mogelijk zouden kunnen helpen en de mogelijkheden voor interventies van die organisaties
- richtlijnen die helpen zicht te bieden op wat er mogelijk is als besloten wordt geen melding te doen. Wat kan de professional verder doen, hoe kan het best de vinger aan de pols gehouden worden?
- richtlijnen die helpen te onderscheiden wat in een specifiek geval het meest/het minst het belang van het betrokken kind dient.

Het instrument zou de intuïtie niet moeten uitschakelen, maar tegelijkertijd ook de feiten moeten controleren en een mogelijkheid bieden om te checken bij ouders en kinderen. Een concreet zakelijk kader waarin ook om medische gegevens gevraagd moet worden, wordt belangrijk geacht. Ook moet het instrument geloofwaardig zijn en zijn getest in de praktijk. Bovendien mag het instrument het vertrouwen van het kind niet schaden. Het zou mogelijk moeten zijn om opties aan te klikken maar daarnaast moet ook voldoende ruimte zijn om in eigen woorden de situatie te beschrijven. 'Aan de achterkant van het instrument' zouden deze antwoorden in een categorie ingedeeld kunnen worden, aldus de respondent. Graag zou men concrete aanwijzingen willen krijgen over hoe een gesprek begonnen kan worden als de signalen sterk op mishandeling of geweld wijzen. Tenslotte zou een vergelijking met een

database wenselijk zijn, met bijvoorbeeld een uitkomst zoals: in ...% van de gevallen wijst dit op.....

Een andere respondent was niet zo stellig: Dit vind ik een moeilijke want de vraag zegt het al, een 'niet pluis' gevoel. Dat is natuurlijk een gevoel en 'niet pluis' geeft al aan dat er waarschijnlijk weinig harde feiten zijn. Het instrument zou dus hooguit kunnen vragen naar alle mogelijke harde feiten zodat ik kan nagaan of ik er geen over het hoofd zie. Een koppeling naar de meldcode wordt ook voorgesteld. Tevens wordt de samenwerking met andere professionals en vrijwilligers meermalen genoemd, daarvoor zou ruimte in het instrument moeten zijn; wanneer er bijvoorbeeld overleg plaats moet vinden, zodat de verantwoordelijkheid gezamenlijk gedragen kan worden. Vragen opnemen zoals in de LIRIK staan wordt een aantal malen genoemd door mensen die ervaring met de LIRIK hebben.

Al deze aspecten zouden mensen alert moeten maken op signalen van geweld. Dat juist die alertheid cruciaal is verwoordde een van de respondenten: 'Ik maak regelmatig mee dat de leerkracht twijfelt en wacht met het melden van signalen bij de aandachtfunctionaris. Sommige leerkrachten zien niet direct de ernst. Terwijl je toch hoort dat er in elke klas minstens 1 leerling is die een vorm van mishandeling meemaakt. Maar van de ruim 600 leerlingen kan ik de meldingen nog op twee handen tellen.'

3. Welke vragen zou het instrument in ieder geval moeten bevatten?

Slechts in twee gevallen werd deze vraag niet beantwoord. De respondenten vonden vooral dat vragen met betrekking tot risicotaxatie opgenomen zouden moeten worden. Sommigen voegden daaraan toe dat het vragen over waarneming en feiten zouden moeten zijn en vragen waardoor het onderscheid tussen vermoedens en objectieve waarneming zou kunnen worden gemaakt. Een respondent gaf hiervan een voorbeeld: Hypothesen toetsten: klopt het wat ik zie, hoor, voel ruik, merk? Ook vragen over fysieke - , emotionele - en gedragsfactoren mogen volgens een ondervraagde niet ontbreken, evenals vragen die betrekking hebben op geweld en verwaarlozing: wat hoort daarbij en wat niet?

Een aantal malen werden bestaande instrumenten zoals de LIRIK of het stappenplan Kindermishandeling genoemd. Men vond dat de vragen, zoals die in deze instrumenten voorkomen, gesteld zouden moeten worden. Een respondent vond zelfs dat het instrument vragen zou moeten bevatten die een medewerker van SHG of het AMK zou stellen. Daar werd door een ander aan toegevoegd: vragen die verwijzen naar alle kenmerken die op signaleringslijsten voorkomen.

Meermalen werd de behoefte aan vragen over de signalen van (kinder)mishandeling naar voren gebracht. Bijvoorbeeld vragen over welke signalen het ‘niet pluis gevoel’ veroorzaakt hebben. Het instrument zou de mogelijkheid moeten geven deze signalen te beschrijven en er zou een doorverwijzing naar het protocol ingebouwd moeten worden, zo was de suggestie. Een aantal maal werden vragen over veiligheid genoemd, zoals:

- Of een kind zich veilig voelt in zijn/haar huidige situatie.
- Is het veilig om een gesprek met de betrokkenen (dader en/of slachtoffer) te hebben over de signalen?
- Is er gevaar of verwacht je gevaar?
- Voel je je veilig in huis?

Andere respondenten vonden dat vragen over de beleving van het kind en over de concrete dagelijkse gang van zaken in de thuissituatie niet in het instrument zouden mogen ontbreken evenals vragen over het contact met de ouders. Ook een vraag of er vertrouwenspersonen in de omgeving zijn, werd belangrijk geacht. Een ander zag liever attentiepunten die gebaseerd zouden moeten zijn op eerder onderzoek naar kindermishandeling en de doorwerking van relationeel geweld op het kind opgenomen in het instrument en vond vragen minder belangrijk. Tevens werd de mogelijkheid om letsselfoto's op te slaan en eventueel opgenomen gesprekken met (kleine) kinderen genoemd. Er werd nog een aantal concrete voorbeelden van vragen gegeven:

- Is er voldoende grond om het met de ouders te bespreken?
- Wat zou een kind graag anders willen aan zijn/haar situatie?
- Heeft u bij de omgeving van het kind / cliënt geïnformeerd over bekend geweld?

Tenslotte nog een suggestie van een respondent: ‘Ik kan mij ook voorstellen dat er een aantal vragen in komen te staan die de leerling zelf moet beantwoorden over zijn of haar welbevinden. Natuurlijk kun je te maken krijgen met een vorm van loyaliteit naar de dader maar je kunt de manier van beantwoorden en reageren meenemen in de beoordeling.’

3. Welke vragen zou het instrument in ieder geval niet moeten bevatten?

Meer dan de helft van de respondenten (56%) liet deze vraag onbeantwoord, vijftien maal werd er niets ingevuld. Degenen die de vraag invulden gaven aan dat het instrument in ieder geval niet moet bevatten:

- Subjectieve vragen.
- Directe confronterende vragen aan het slachtoffer.
- Be- en veroordelende vragen over de volwassenen in de thuissituatie.

- De waarom vragen.

Enkele voorbeelden werden gegeven:

- Denk je dat...?
- Vind je dat...?
- Heeft u samen met de ouders en het kind of het echtpaar samen over uw vermoedens gesproken?

Ook vragen over de identiteit van de gebruiker, het betreffende kind of gezin zouden niet in het instrument opgenomen moeten worden.

Tenslotte werd de tip gegeven het zo beknopt mogelijk te houden.

4. Vindt u dat u voldoende toegerust bent om het onderwerp Huiselijk Geweld of Kindermishandeling met uw cliënt / leerling / patiënt te bespreken?

Deze vraag bleef eenmaal onbeantwoord. Slechts twee respondenten gaven aan niet voldoende toegerust te zijn om het onderwerp huiselijk geweld of kindermishandeling met de cliënt, leerling of patiënt te bespreken. Een meidenwerker vond het makkelijk met tieners in bespreking te gaan, maar vond de drempel ten aanzien van ouders hoger. Viermaal gaf iemand aan 'gedeeltelijk', 'redelijk' en 'soms' toegerust te zijn om het onderwerp huiselijk geweld of kindermishandeling met de cliënt, leerling of patiënt te bespreken. Acht keer vond men zichzelf voldoende toegerust om een dergelijk gesprek aan te gaan, waarbij een van de respondenten de kanttekening plaatste dat 'het team' niet goed genoeg zou zijn toegerust. .

Zo ja, waar bestaan die vaardigheden uit?

De vraag werd een aantal maal niet ingevuld. Er was maar één respondent die expliciet van zichzelf aangaf 'gedeeltelijk' over vaardigheden te beschikken.

Veertien respondenten vonden van zichzelf dat gesprekstechnieken (soms in verschillende bewoording en met beschrijving van diverse details) tot hun vaardigheden behoorden. Die gesprekstechnieken worden ingezet om het geweld te stoppen, maar ook voor het opbouwen van relaties en het onderhouden van contact.

Kennis werd vaak genoemd: kennis van de sociale kaart, van het fenomeen huiselijk geweld, van slachtoffer- en dadergedrag, kennis van handelingsmogelijkheden, kennis van methodisch werken, kennis van ontwikkelingspsychologie en risicofactoren en kennis van de wettelijke mogelijkheden. Een medewerker van de politie vond de vraag niet van toepassing op politieagenten.

Zo nee, wat ontbreekt? Wat heeft u nodig om dit te ondervangen? Heeft u belangstelling om het ontbreken van deze vaardigheden te ondervangen?

Een leerkracht gaf een kort antwoord: wat ontbreekt is een stappenplan. Andere reacties waren: een handvat voor risicotaxaties; een zakelijk kader van waaruit vragen gesteld kunnen worden; motiverende gesprekstechnieken, de benodigde tools daarvoor en het omgaan met eigen emoties. Een respondent vroeg zich af hoe cliënten het best ondersteund zouden kunnen worden in het stoppen van het huiselijk geweld. Tevens ontbrak het aan duidelijk inzicht in mogelijkheden voor verwijzing.

Meerdere respondenten geven aan tekort te schieten in gespreksvaardigheden en zijn bereid hiervoor bijscholing of trainingen op het gebied van signaleren te volgen. Zelfs een training om ‘naast de ouder te blijven staan’; werd genoemd. Ook benoemde een leerkracht dat de gesprekstechnieken onvoldoende toegespitst zijn op kindermishandeling.

Een leerkracht voelt zich niet voldoende toegerust en schreef: Nee, het is algemeen bekend dat kindermishandeling en relationeel geweld in de thuissituatie zowel door het kind zelf als door de ouders erg goed toegedekt kunnen worden. Er geldt een beetje hetzelfde als bij pesten. Soms gebeurt het bijna letterlijk onder je ogen zonder dat je het direct in de gaten hebt.

Sommige managers geven aan hun medewerkers niet goed toegerust genoeg te vinden om over de gevoelige onderwerpen in gesprek te gaan. Zij zouden graag (herhalings)trainingen voor hun personeel zien. Voor de pedagogisch medewerkers telt dit echter niet: zij dragen dergelijke gevallen standaard over aan de teamleider.

Heeft u training gevolgd?

Twee antwoorden ontbreken en twee ondervraagden gaven aan geen training te hebben gevolgd en een gaf aan ‘lang geleden’ een training te hebben gevolgd. Maar liefst negen geënquêteerden hebben de training voor aandachtsfunctionaris gevolgd, soms in combinatie met andere trainingen. Vijf respondenten hebben een training huiselijk geweld / kindermishandeling gevolgd en nog eens drie hebben een training in gespreksvaardigheden gevolgd. Een ondervraagde ging naar een bijeenkomst rondom de meldcode, een volgde een eenjarige coach opleiding. Van de overige twee personen die de lijst invulden maakte een melding van een training rondom ontspoorde mantelzorg en de ander van een training rondom kindermishandeling. Tenslotte meldde een respondent die werkzaam is bij de politi: De hele politieopleiding is gericht op dit soort gesprekken maar de praktijk blijft erg moeilijk.

Eén aandachtsfunctionaris vond goed toegerust te zijn om een gesprek over het onderwerp kindermishandeling en huiselijk geweld te voeren (deze respondent vermeldde ‘al twee gesprekken gevoerd te hebben’), terwijl andere aandachtsfunctionarissen aangaven ‘redelijk’ toegerust te zijn om het onderwerp kindermishandeling en huiselijk geweld te bespreken met cliënten / leerlingen / patiënten. Evenzeer vermeldden enkele aandachtsfunctionarissen de gesprekken moeilijk te vinden, begaan te zijn met wat er met kinderen en ouders gebeurt, het moeilijk te vinden om niet te kunnen overzien of de situatie voor een kind misschien verslechterd n.a.v. de gesprekken en angst te hebben dat ouders het contact verbreken.

Overige opmerkingen

In de enquête was de mogelijkheid opgenomen extra commentaar te geven. Meer dan de helft (62%) had geen behoefte aan het plaatsen van extra opmerkingen. In tien gevallen werd hiervan wel gebruik gemaakt. Drie maal werd het ontwikkelen van het instrument toegejuicht. Eenmaal werd ter verduidelijking geschreven dat ‘de mensen iets werkbaars in handen zouden moeten krijgen, niet een al te theoretisch stuk waarna je zelf weer moet bedenken hoe of wat’. Ook werd de behoefte aan samenwerking met deskundige partners aangegeven. En eenmaal gaf een respondent vanuit het jongerenwerk te kennen niet zelf met de materie rondom kindermishandeling of huiselijk geweld aan de slag te gaan, maar gebruik te maken van het netwerk. Tenslotte was er vier keer een reactie met de strekking dat er geen behoefte is aan nog meer of andere instrumenten. Deze opmerkingen kwamen van een intern begeleider en van drie mensen die werkzaam zijn bij de politie.

3.3 Conclusie

Geconcludeerd kan worden dat van de ondervraagden het overgrote deel positief tegenover het gebruik van een instrument dat de ‘niet pluis gevoel’ onderbouwt staat. Over het algemeen wordt aangegeven dat er behoefte bestaat aan een instrument dat makkelijk in gebruik is, niet veel tijdsinvestering vergt en onzekerheidsgevoelens bij de gebruiker weg neemt. Uit de antwoorden op de vraag wat het instrument zou moeten bieden komen twee opvallende punten naar voren: respondenten zouden graag de onzekerheid over de situatie rondom vermoedens van (kinder)mishandeling weggenomen zien en men zou graag kennis gepresenteerd willen krijgen. De inhoud van de vragen zou hierop betrekking moeten hebben. Veel respondenten hadden concrete ideeën voor vragen. De vraag om training leefde bij veel respondenten, hoewel sommigen tevreden waren over de vaardigheden die zij aangeven te

bezitten. Anderen vonden dat zij vaardigheden omtrent het voeren van gesprekken over huiselijk geweld of kindermishandeling niet zouden hoeven te bezitten, omdat men vond dat dergelijke gesprekken overgedragen zouden moeten worden.

Opvallend is dat enkele van de wat meer afwijzende reacties over een beslisboom van politiemensen komen. Een ervan geeft zelfs te kennen niet te snappen waarom er nog weer een nieuw instrument bij zou moeten komen. Kennelijk voldoen de instrumenten waarmee de politie momenteel werkt, of wellicht zijn zij voldoende opgeleid in het nemen van besluiten.

4. ONTWIKKELING ONDERZOEKSVOORSTEL / SUBSIDIEAANVRAAG

Voor de effectstudie zal door de projectgroep een onderzoeksvorstel / subsidieaanvraag worden aangeleverd. De dienst WZS van de gemeente Amsterdam heeft de intentie uitgesproken om in samenwerking met de projectgroep en andere gemeentelijke instellingen te zoeken naar financiering bij ministeries, de G4, de VNG en andere relevante fondsen. Hieronder geeft de projectgroep enkele suggesties van de instellingen / personen die benaderd zouden kunnen worden.

Augeo Foudation

Bernard van Leer Foundation

G4

Jantje Beton

Mama Cash

Ministeries, o.a. subsidieregeling Emancipatieprojecten, subsidieregeling Veiligheidsbeleid

Oranjefonds

Provincies

Stichting Kinderpostzegel Nederland

Stichting Voorkoming van Kindermishandeling (VKM)

VSB fonds

ZonMw

Zie ook:

<http://www.huiselijkgeweld.nl/organisaties/voor-wie-hulp-biedt/subsidie>

Contacten via drs. Ina van Beek (Movisie), mogelijk in de persoon van Claire Horsman (projectleider Meldcode) bij het ministerie van VWS.

De geïnterviewde kerndeskundigen hebben aangegeven dat ze op de hoogte gehouden willen worden van de verloop van de pilot. Veel van hen zeiden nogmaals medewerking te willen verlenen aan het eventuele vervolgproject.

Interview Kerndeskundigen

- Voordat we beginnen met het interview: heeft u nog vragen over de informatie die wij u gestuurd hebben?
- Wat is uw eerste indruk van de Beslisboom-npg?
- Denkt u dat de Beslisboom nuttig is?
 - Vindt u het nuttig om één instrument te ontwikkelen voor meerdere beroepsgroepen?
 - Vindt u het nuttig om één instrument te ontwikkelen voor meerdere vormen van Huiselijk Geweld en Kindermishandeling?
- Denkt u dat de Beslisboom zich voldoende onderscheidt van andere signaleringsinstrumenten?
 - Welke andere zijn u bekend?
- Wat ziet u als sterk punt van deze Beslisboom? (Eventueel meerdere sterke punten)
- Wat ziet u als zwak punt van deze Beslisboom? (Eventueel meerder zwakke punten)
- Denkt u dat het voor de beroepskrachten / organisaties haalbaar is om met de Beslisboom te werken? (Op grond waarvan/ Op grond waarvan niet?)
- Zouden de drie basisvragen uitgebreid kunnen/moeten worden? Zo ja: welke vragen heeft u in gedachte?
- Hoe zou 'het in kaart brengen van signalen' volgens u moeten plaatsvinden?
 - Door het invullen / afkruisen van items?
 - Door het stellen van vragen aan de cliënt/patiënt/leerling?
 - Welke handvatten moeten daarbij aangeboden worden?
 - Zouden hiervoor trainingen gegeven moeten worden?
- Denkt u dat algemene vaardigheden (waaronder gespreksvaardigheden) bij de doelgroepen voldoende aanwezig zijn om te kunnen werken met de Beslisboom?
 - Bij welke beroepsgroepen/vrijwilligers niet, en hoe kan dit worden ondervangen?
- Denkt u dat de Beslisboom gebruikers voldoende activeert om een eventuele stap naar de Meldcode te kunnen maken? (Zo nee, wat ontbreekt er volgens u?).
- Wat zou er moeten gebeuren beroepsgroepen een beslisboom te doen gebruiken?
 - Verschilt dat per groep?
- Denkt u dat de Beslisboom goed aansluit op de Meldcode?
- Wat ontbreekt er volgens u aan de Beslisboom?

Aanvullende informatie m.b.t. de interviews

Websites met aanvullende informatie

Augeo Foundation: <http://www.augeo-foundation.nl/the-next-page/>

Eergerelateerd geweld: www.eergerelateerdgeweld.info

Informatie APP Meldcode: <http://www.1stelijnamsterdam.nl/index.php/nieuws/1599-app-meldcode-huiselijk-geweld-en-kindermishandeling>

Handelingsprotocol bij kindermishandeling en huiselijk geweld:

<http://www.handelingsprotocol.nl/>

Handelingsprotocol huiselijk geweld en kindermishandeling: <http://bo.safeyousafeme.nl/>

Handelingsprotocol Hollands Midden:

<http://www.huiselijkgeweldhollandsmidden.nl/ikzoekinformatie/ik-zoek-informatie/Regionaal-handelingsprotocol-Huiselijk-Geweld-en-Kindermishandeling>

Huiselijk geweld: <http://www.huiselijkgeweld.nl/>

Loverboyproblematiek:

<http://www.huiselijkgeweldhollandsmidden.nl/GetDocument.ashx?DocumentID=16884&name=Signalenkaart-meldcode-loverboys-2012&rnd=634651042616610086>

Meldcode Kinderopvang: <http://kinderopvang.yardinternet.nl/index.php?p=648504>

Meldcode Rijksoverheid: <http://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/huiselijk-geweld/hulp-bieden/meldcode>

Online signaleren en aanpakken van kindermishandeling en huiselijk geweld:

<http://www.thenextpage.nl/>

Protocol ouderenmishandeling: <http://www.protocolouderenmishandeling.nl/>

Signalenlijst huiselijk geweld:

<http://www.huiselijkgeweldhollandsmidden.nl/GetDocument.ashx?Source=documentoverview&DocumentID=14082&rnd=634740166367194213>

Tijdschrift Kindermishandeling:

http://www.tijdschriftkindermishandeling.nl/nl/app/m/tkm_kindermishandeling.htm

Wegwijzer huiselijk geweld en beroepsgeheim: <http://www.huiselijkgeweld.nl/cgi-bin/beroepsgeheim.cgi>

<p>Naam instelling*</p> <p>Functie respondent*</p>
<p>In uw contact met een kind of volwassene in uw werk heeft u het gevoel dat er iets niet in orde is. U denkt dat er misschien sprake is van relationeel geweld of kindermishandeling. U weet het echter niet zeker. Er is een instrument dat uw niet plus gevoel helpt te onderbouwen.</p> <p>1. Zou u een dergelijk instrument gebruiken?</p> <p>Motiveer uw antwoord. (Onder welke voorwaarde wel? / Onder welke voorwaarde niet?)</p>
<p>2. Wat zou het instrument u moeten bieden om te kunnen beoordelen of uw niet plus gevoel al dan niet terecht is?</p> <p>(M.a.w.: Wat zou het instrument u moeten bieden om u te helpen met uw twijfels omtrent uw niet plus gevoel?)</p>
<p>3. Welke vragen zou het instrument in ieder geval moeten bevatten?</p> <p>En: welke vragen zou het instrument in ieder geval niet moeten bevatten?</p>
<p>4. Vindt u dat u voldoende toegerust bent om het onderwerp huiselijk geweld of kindermishandeling met uw cliënt / patiënt / leerling te bespreken?</p> <p>Zo ja: waar bestaan die vaardigheden uit?</p> <p>Zo nee: wat vindt u dat ontbreekt? Wat heeft u nodig om dit te ondervangen? Heeft u belangstelling om het ontbreken van deze vaardigheden te ondervangen?</p> <p>Heeft u training gevolgd en zo ja, welke?</p>
<p>Overige opmerkingen:</p>
<p>Kunnen wij eventueel contact met u opnemen voor aanvullende informatie? Ja / Nee**</p> <p>E-mail adres:</p> <p>Telefoonnummer:</p>

* S.v.p. Invullen

** Doorhalen wat niet van toepassing is

Rationale Beslisboom

Achtergrond van het ontstaan van de Beslisboom

In 2011 is een wetsvoorstel ingediend om de meldcode voor Huiselijk Geweld en Kindermishandeling* verplicht te stellen¹. De wet treedt naar verwachting in werking op 1 januari 2013 en zal gelden voor organisaties en professionals van de volgende zes sectoren: gezondheidszorg, onderwijs, kinderopvang, maatschappelijke ondersteuning, jeugdzorg en justitie. De meldcode bestaat uit vijf stappen:

1. In kaart brengen van signalen
2. Collegiale consultatie
3. Gesprek met cliënt
4. Wegen van aard en ernst van het huiselijk geweld of de kindermishandeling
5. Beslissen: zelf hulp organiseren of melden

In opdracht van de Gemeente Amsterdam wordt een beslisboom ontwikkeld die het 'niet pluis gevoel' met betrekking tot geweld in afhankelijkheidsrelaties onderbouwt. Met de beslisboom kunnen signalen van Huiselijk Geweld, Kindermishandeling en andere vormen van geweld in kaart gebracht worden om beroepskrachten, indien daartoe aanleiding is, te helpen de Meldcode in werking te stellen, dan wel de volgende stap van de Meldcode te gaan zetten. De beslisboom kan een overlap met de eerste stap van de Meldcode vertonen. Ook vraagt het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport aan gemeenten om het gebruik van protocollen bij vrijwilligersorganisaties, die niet onder de wet vallen (bijvoorbeeld amateursportverenigingen en scouting), te stimuleren². Om verwarring met bestaande beslisbomen voor specifieke beroepsgroepen (zoals bijvoorbeeld die voor huisartsen of ziekenhuizen) te voorkomen zal de beslisboom in dit document 'Beslisboom niet pluis gevoel (npg)' genoemd worden.

Doelstelling van de Beslisboom-npg

De Beslisboom-npg biedt een handreiking aan beroepskrachten die een 'niet pluis gevoel' hebben met betrekking tot Huiselijk Geweld en/of Kindermishandeling. Voor de beroepskracht (of de vrijwilliger) kan, wanneer er vermoedens bestaan dat er huiselijk geweld of kindermishandeling bij een cliënt plaatsvindt, het in werking stellen van de Meldcode een (te) grote stap zijn. De formele en juridische consequenties van het in werking stellen van de Meldcode op basis van louter vermoedens, kan de beroepskracht in de eerste instantie afschrikken om verdere stappen te ondernemen. De Beslisboom-npg helpt de vermoedens van de beroepskracht / vrijwilliger te expliciteren, te exploreren te begrijpen en

te wegen. In het Basismodel meldcode¹ wordt signalering van Huiselijk Geweld en Kindermishandeling omschreven als een grondhouding die van de beroepskracht in ieder contact met cliënten, leerlingen en patiënten wordt verondersteld. Gebruik van de Beslisboom-npg bevordert deze deskundigheid van de beroepskracht.

De Beslisboom-npg is een generiek instrument: het gebruik is geschikt voor alle beroepsgroepen en bevat aandachtspunten en risicofactoren voor alle soorten relationeel geweld. Hoewel het instrument generiek is, maakt het onderscheid in verschillende gradaties van professionele expertise die nodig zijn om signalen te wegen. Het werkveld van de eerder genoemde zes sectoren waarvoor de Beslisboom-npg is ontwikkeld, is een werkveld dat in hoog tempo aan veranderingen onderhevig is. Een eenduidige en heldere aanpak van Huiselijk Geweld en Kindermishandeling binnen de verschillende beroepsvelden ligt ten grondslag aan de keuze voor en de ontwikkeling van deze generieke beslisboom. De verschillende beroepsgroepen worden door het gebruik van de Beslisboom gestimuleerd om met signalen van geweld in afhankelijkheidsrelaties actief om te gaan en indien nodig de stap te maken om de Meldcode Huiselijk Geweld en Kindermishandeling in werking te stellen. Het gebruik maken van de Beslisboom-npg is een cyclisch proces. Het teruggaan en het opnieuw bekijken van eerdere facetten kan een onderdeel van het werken met de beslisboom zijn. Het reflecteren op het 'niet pluis gevoel' met behulp van de Beslisboom-npg kan vals-negatieve en de vals-positieve meldingen met betrekking tot Huiselijk Geweld en Kindermishandeling voorkomen.

Opbouw van de Beslisboom-npg

De beslisboom zal als internetversie beschikbaar worden gemaakt en start met drie generieke basisvragen over factoren die kunnen voorkomen bij alle vormen van geweld. Deze vragen kunnen volgens de literatuur 70% van de gevallen van mishandeling identificeren. Daarna volgt een aantal al dan niet generieke items verdeeld over drie kolommen. In de eerste kolom staan te observeren of eenvoudig te achterhalen items. In de tweede kolom staan items die nader onderzoek behoeven (deze zijn moeilijker waarneembaar, vergen interpretatie of behoeven nadere diagnostiek). In de derde kolom staan items waarbij aanvullende, specialistische diagnostiek nodig is. Bij de items die binnen deze kolommen in rijtjes zijn weergegeven, is een ordening aangebracht, namelijk van makkelijk observeerbaar tot minder makkelijk observeerbaar of van hoge prevalentie naar lagere prevalentie. Indien de scores op deze vragen / items hiertoe aanleiding geven worden verschillende subcategorieën van geweld uitgevraagd, die op dezelfde wijze als hierboven beschreven in drie kolommen worden behandeld. Ook de subcategorieën van geweld zijn gerangschikt naar observeerbaarheid en prevalentie.

Toekomstperspectief Beslisboom-npg

De nu lopende pilotstudie mondt bij voorkeur uit in een vervolgstudie, die de betrouwbaarheid en de psychometrische eigenschappen van het instrument toetst. Het ontwikkelen van een onderzoeksdesign voor de beslisboom, waarbij met behulp van ROC (Receiver Operating Characteristic) en AUC (Area Under the Curve) de sensitiviteit, de specificiteit, de positief voorspellende waarde en de negatief voorspellende waarde ten aanzien van de verschillende vormen van geweld in gezinnen en afhankelijkheidsrelaties getoetst zullen worden, zal onderdeel van het geplande vervolgtraject zijn.

* Definities 'Huiselijk Geweld' en 'Kindermishandeling':

Omdat het begrip 'huiselijk geweld' nog niet wettelijk omschreven is wordt veelal de omschrijving die de overheid hanteert gebruikt. *De term 'huiselijk geweld' verwijst naar de relatie tussen pleger en slachtoffer. Er is meestal sprake van een machtsverschil. Het slachtoffer heeft een afhankelijkheidsrelatie met de dader. Het gaat bij huiselijk geweld om lichamelijke, seksuele en psychische vormen van geweld. Seksueel geweld, genitale verminking, eerge relateerd geweld en ouderenmishandeling worden specifiek genoemd bij deze omschrijving. Kindermishandeling is elke vorm van voor een minderjarige bedreigende of gewelddadige interactie van fysieke, psychische of seksuele aard, die de ouders of andere personen ten opzichte van wie de minderjarige in een relatie van afhankelijkheid of van onvrijheid staat, actief of passief opdringen, waardoor ernstige schade wordt berokkend of dreigt te worden berokkend aan de minderjarige in de vorm van fysiek of psychisch letsel. (Wet op de Jeugdzorg, 2005)*

N.B. Het ministerie van VWS wijst erop dat onder kindermishandeling ook wordt verstaan *het als kind getuige zijn van huiselijk geweld tussen andere huisgenoten.*

¹ *Basismodel meldcode Huiselijk Geweld en Kindermishandeling.* (2009). Den Haag: Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport.

<http://www.rijksoverheid.nl/documenten-en-publicaties/brochures/2010/02/09/basismodel-meldcode-huiselijk-geweld-en-kindermishandeling.html>

² *Voorlopig plan van aanpak implementatie Verplichte Meldcode Huiselijk Geweld en Kindermishandeling Regio Amsterdam.* (2011). Amsterdam: Dienst Wonen, Zorg en Samenleven.

<http://www.amsterdam.nl/gemeente/organisatie-diensten/wzs/container/huiselijk-geweld/professionals/amsterdamse-aanpak-0/beleid-wzs-0/beleid-wzs/amsterdams-plan/>